# ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

## της 7ης Ιουλίου 2009 *

### Πίνακας περιεχομένων


I — Ιστορικό της διαφοράς . . . . . I - 5742

II — Η απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδας . . . . . I - 5745

III — Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία . . . . . I - 5745

IV — Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου . . . . . I - 5747

A — Τα ποσά των ενισχύσεων που αφορά η προσφυγή . . . . . I - 5747

B — Οι γραπτές εξηγήσεις που δόθηκαν ως απάντηση στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου . . . . . I - 5748

V — Επί της παραβάσεως . . . . . I - 5752

A — Επί του αντικειμένου της προσφυγής . . . . . I - 5752

B — Επί της εκτελέσεως της αποφάσεως Επιτροπή κατά Ελλάδας . . . . . I - 5752

1. Επιχειρήματα των διαδίκων . . . . . I - 5752

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου . . . . . I - 5756

VI — Επί των χρηματικών κυρώσεων . . . . . I - 5758

A — Επί του αιτήματος επιβολής χρηματικής ποινής . . . . . I - 5758

1. Επιχειρήματα των διαδίκων . . . . . I - 5758

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου . . . . . I - 5759

α) Προκαταρκτικές παρατηρήσεις . . . . . I - 5759

β) Επί της εξακολουθήσεως της παραβάσεως . . . . . I - 5760

γ) Επί της επιλογής μέσου διαφορετικού από την επιστροφή σε μετρητά I - 5761


* Γλώσσα διαδικασίας: η ελληνική.

δ) Επί του βάρους αποδείξεως . . . . . I - 5763

ε) Επί του ποσού της ενισχύσεως που συνιστά η εισφορά κεφαλαίου . . I- 5765

στ) Επί του ποσού της ενισχύσεως που αφορά το τέλος που αποκαλείται «σπατόσημο» . . . . . I - 5766

ζ) Επί του ποσού της ενισχύσεως που αφορά τα αερολιμενικά μισθώματα I - 5768

η) Συμπέρασμα . . . . . I - 5770

Β — Επί του ποσού της χρηματικής ποινής . . . . . I - 5771

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις . . . . . I - 5771

2. Επί της διάρκειας της παραβάσεως . . . . . I - 5772

3. Επί της σοβαρότητας της παραβάσεως . . . . . I - 5773

4. Επί της ικανότητας πληρωμής του καθού κράτους . . . . . I - 5774

5. Συμπέρασμα . . . . . I - 5774

6. Επί της ημερομηνίας έναρξης καταβολής της χρηματικής ποινής και επί της περιοδικότητας καταβολής της . . . . . I - 5774

Γ — Επί της σωρευτικής επιβολής χρηματικής ποινής και κατ' αποκοπή ποσού . . I - 5775

1. Επιχειρήματα των διαδίκων . . . . . I - 5775

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου . . . . . I - 5778

α) Επί της σωρεύσεως των δύο κυρώσεων . . . . . I - 5778

β) Επί της λυσιτέλειας της επιβολής κατ' αποκοπή ποσού . . . . . I - 5779

γ) Επί του ύψους του κατ' αποκοπή ποσού . . . . . I - 5780

VII — Επί των δικαστικών εξόδων . . . . . I - 5781

Στην υπόθεση C-369/07,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 228 ΕΚ λόγω παραβάσεως, η οποία ασκήθηκε στις 3 Αυγούστου 2007,

**Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**, εκπροσωπούμενη από την E. Righini καθώς και από τους Ι. Χατζηγιάννη και Δ. Τριανταφύλλου, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

**Ελληνικής Δημοκρατίας**, εκπροσωπούμενης από την Α. Σαμώνη-Ράντου και τον Π. Μυλωνόπουλο, επικουρούμενους από τους Β. Χριστιανό και Π. Ανέστη, δικηγόρους,

καθής,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts και T. von Danwitz, προέδρους τμήματος, A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta (εισηγήτρια), K. Schiemann, A. Arabadjiev, C. Toader και J.-J. Kasel, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi
γραμματέας: R. Şereş, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 11ης Νοεμβρίου 2008,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 5ης Φεβρουαρίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

**Απόφαση**

1 Με το δικόγραφο της προσφυγής της, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί από το Δικαστήριο:

— να διαπιστώσει ότι, μη έχοντας λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της απόφασης που εξέδωσε το Δικαστήριο στις 12 Μαΐου 2005, C-415/03, Επιτροπή κατά Ελλάδας (Συλλογή 2005, σ. I-3875), η οποία αφορά την εκ μέρους της

Ελληνικής Δημοκρατίας μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχει από το άρθρο 3 της απόφασης 2003/372/ΕΚ της Επιτροπής, της 11ης Δεκεμβρίου 2002, για ενίσχυση που χορήγησε η Ελλάδα στην Ολυμπιακή Αεροπορία (ΕΕ 2003, L 132, σ. 1, στο εξής: επίδικη απόφαση), η Ελληνική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την απόφαση αυτή και το άρθρο 228 ΕΚ,

— να υποχρεώσει την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει στην Επιτροπή χρηματική ποινή ύψους 53 611 ευρώ για κάθε ημέρα καθυστέρησης στην εκτέλεση της προπαρατεθείσας απόφασης του Δικαστηρίου Επιτροπή κατά Ελλάδας όσον αφορά την επίδικη απόφαση, από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης στην παρούσα υπόθεση μέχρι την ημερομηνία εκτέλεσης της εν λόγω απόφασης του Δικαστηρίου Επιτροπή κατά Ελλάδας,

— να υποχρεώσει την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει στην Επιτροπή ένα κατ' αποκοπή ποσό, το ύψος του οποίου προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό ενός ημερήσιου ποσού ύψους 10 512 ευρώ επί τον αριθμό των ημερών εξακολούθησης της παράβασης από την ημερομηνία έκδοσης της προπαρατεθείσας απόφασης του Δικαστηρίου Επιτροπή κατά Ελλάδας έως την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης στην υπό κρίση υπόθεση όσον αφορά την επίδικη απόφαση,

— επικουρικώς, σε περίπτωση που το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι οι ενισχύσεις έχουν όντως ανακτηθεί, να υποχρεώσει την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει στην Επιτροπή ένα κατ' αποκοπή ποσό, το ύψος του οποίου προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό ενός ημερήσιου ποσού ύψους 10 512 ευρώ επί τον αριθμό των ημερών εξακολούθησης της παράβασης από την ημερομηνία έκδοσης της προπαρατεθείσας απόφασης του Δικαστηρίου Επιτροπή κατά Ελλάδας έως την ημερομηνία ανάκτησης από την Ελληνική Δημοκρατία των ενισχύσεων που κρίθηκαν παράνομες με την επίδικη απόφαση και

— να καταδικάσει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

## I — Ιστορικό της διαφοράς

2 Στις 11 Δεκεμβρίου 2002, η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση, της οποίας το διατακτικό έχει ως εξής:

«Άρθρο 1

Κηρύσσεται ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, της Συνθήκης, η ενίσχυση αναδιάρθρωσης που χορηγήθηκε από την Ελλάδα στην Ολυμπιακή Αεροπορία υπό τη μορφή:

α) των εγγυήσεων δανείων που είχαν παρασχεθεί στην εταιρεία μέχρι τις 7 Οκτωβρίου 1994, δυνάμει του άρθρου 6 του ελληνικού νόμου 96/75 της 26ης Ιουνίου 1975·

β) των νέων εγγυήσεων δανείων συνολικού ύψους 378 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ για τα δάνεια που επρόκειτο να συναφθούν πριν από τις 31 Μαρτίου 2001 με σκοπό την αγορά νέων αεροσκαφών και για τις επενδύσεις που είναι αναγκαίες για τη μετεγκατάσταση της Ολυμπιακής Αεροπορίας στον νέο αερολιμένα των Σπάτων·

γ) της μείωσης του βάρους των χρεών της [Ολυμπιακής Αεροπορίας] κατά ποσό 427 δισεκατομμυρίων δραχμών·

δ) της μετατροπής σε μετοχικό κεφάλαιο χρεών της εταιρίας ύψους 64 δισεκατομμυρίων δραχμών·

ε) της εισφοράς κεφαλαίων 54 δισεκατομμυρίων δραχμών που μειώθηκε σε 40,8 δισεκατομμύρια δραχμές, σε τρεις δόσεις ύψους 19, 14 και 7,8 δισεκατομμυρίων δραχμών, αντιστοίχως, για τα έτη 1995, 1998 και 1999,

εφόσον δεν τηρούνται πλέον οι ακόλουθοι όροι, υπό τους οποίους χορηγήθηκε η αρχική έγκριση:

α) η πλήρης εφαρμογή του προγράμματος αναδιάρθρωσης με στόχο την επίτευξη της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της εταιρείας,

β) η τήρηση των 24 ειδικών δεσμεύσεων που συνόδευαν την έγκριση της ενίσχυσης και

γ) η τακτική παρακολούθηση της υλοποίησης των ενισχύσεων αναδιάρθρωσης.

Άρθρο 2

Η κρατική ενίσχυση που έθεσε σε εφαρμογή η Ελλάδα υπό τη μορφή της ανοχής που επέδειξε στο θέμα της διαιωνιζόμενης μη καταβολής των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, του ΦΠΑ που οφειλόταν από την Ολυμπιακή Αεροπλοΐα επί των καυσίμων και των ανταλλακτικών, των μισθωμάτων που οφείλονταν στους διάφορους αερολιμένες, των αερολιμενικών τελών στον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών και σε άλλους αερολιμένες, [καθώς και] του τέλους που [αποκαλείται] «σπατόσημο», δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά.

Άρθρο 3

1. Η Ελλάδα υποχρεούται να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να ανακτήσει από τη δικαιούχο την ενίσχυση 14 δισεκατομμυρίων δραχμών (41 εκατομμύρια ευρώ), όπως αναφέρεται στο άρθρο 1, που δεν συμβιβάζεται με τη Συνθήκη και την ενίσχυση για την οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 2, η οποία τέθηκε παράνομα στη διάθεση της δικαιούχου.

2. Η ανάκτηση πρέπει να γίνει χωρίς άλλη καθυστέρηση και με βάση τις διαδικασίες του εθνικού δικαίου, υπό τον όρο ότι επιτρέπουν την άμεση και αποτελεσματική εκτέλεση της απόφασης. Η ενίσχυση που πρέπει να ανακτηθεί πρέπει να συμπεριλαμβάνει τους τόκους από την ημερομηνία που τέθηκε στη διάθεση της δικαιούχου μέχρι την ημερομηνία της ανάκτησής της. Οι τόκοι υπολογίζονται με το βασικό επιτόκιο που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ισοδύναμου επιδότησης των περιφερειακών ενισχύσεων.

Άρθρο 4

Η Ελλάδα υποχρεούται να ενημερώσει την Επιτροπή, εντός δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης, σχετικά με τα μέτρα που έλαβε για να συμμορφωθεί προς αυτήν.

[…]»

## II — Η απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδας

3 Στις 24 Σεπτεμβρίου 2003, η Επιτροπή άσκησε, σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ, κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας προσφυγή λόγω παραβάσεως σχετικά με την εκτέλεση της επίδικης αποφάσεως.

4 Το Δικαστήριο, με την προπαρατεθείσα απόφασή του Επιτροπή κατά Ελλάδας, έκρινε ως ακολούθως:

«Η Ελληνική Δημοκρατία, μη λαμβάνοντας εντός της ταχθείσας προθεσμίας όλα τα αναγκαία μέτρα για την επιστροφή των ενισχύσεων που κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες με την κοινή αγορά –με εξαίρεση τις εισφορές προς τον εθνικό οργανισμό κοινωνικών ασφαλίσεων–, σύμφωνα με το άρθρο 3 της [επίδικης ] αποφάσεως […], παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο αυτό.»

## III — Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

5 Στις 18 Μαΐου 2005, η Επιτροπή απηύθυνε ανακοίνωση στην Ελληνική Δημοκρατία με την οποία της ζήτησε να την πληροφορήσει σχετικά με τα μέτρα που έλαβε για να εξασφαλίσει την εκτέλεση της προπαρατεθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Ελλάδας.

6 Με απάντηση της 2ας Ιουνίου 2005, το κράτος μέλος αυτό επισήμανε ότι θα εφαρμόζονταν μέτρα ανάκτησης έναντι της Ολυμπιακής Αεροπορίας και ότι οι διαδικασίες ανάκτησης θα περατώνονταν εντός ορισμένων μηνών χάρις στην πώληση των στοιχείων του ενεργητικού και τη διάθεση των μεριδίων της Ολυμπιακής Αεροπορίας. Η Ελληνική Δημοκρατία διευκρίνισε επίσης ότι η εκτέλεση της εντολής ανακτήσεως της ενίσχυσης των 41 εκατομμυρίων ευρώ, την οποία αφορά το άρθρο 1 της επίδικης απόφασης, ανεστάλη από το Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών εν

αναμονή της έκβασης της προσφυγής ακυρώσεως που άσκησε η Ολυμπιακή Αεροπορία κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

7 Με έγγραφο της 8ης Ιουλίου 2005, η Ελληνική Δημοκρατία επιβεβαίωσε εκ νέου ότι οι κυβερνητικές υπηρεσίες βρίσκονταν στο τελικό στάδιο επεξεργασίας της διαδικασίας που αφορούσε την ανάκτηση των εν λόγω ενισχύσεων.

8 Με έγγραφο οχλήσεως της 18ης Οκτωβρίου 2005, η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 228 ΕΚ λόγω μη εκτέλεσης της προπαρατεθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Ελλάδας.

9 Με απάντηση της 19ης Δεκεμβρίου 2005, η Ελληνική Δημοκρατία ενημέρωσε την Επιτροπή ότι αμφισβητεί τον ισχυρισμό ότι τα μέτρα που ελήφθησαν προς εκτέλεση της αποφάσεως αυτής δεν είχαν ανακοινωθεί στο θεσμικό αυτό όργανο. Το κράτος μέλος αυτό επισήμανε ότι οι εθνικές αρχές είχαν ανακτήσει τις ενισχύσεις που αφορά η επίδικη απόφαση αμελλητί και προσηκόντως.

10 Στις 4 Απριλίου 2006, η Επιτροπή απέστειλε στην Ελληνική Δημοκρατία αιτιολογημένη γνώμη, κοινοποιηθείσα στο κράτος μέλος αυτό στις 10 Απριλίου 2006. Με τη γνώμη αυτή, η Επιτροπή κάλεσε την Ελληνική Δημοκρατία να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την εκτέλεση της εν λόγω απόφασης εντός προθεσμίας δύο μηνών από την παραλαβή της αιτιολογημένης γνώμης. Με τη γνώμη αυτή, η Επιτροπή διευκρίνισε επίσης ότι, σε περίπτωση που θα αποφάσιζε να προσφύγει ενώπιον του Δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 228 ΕΚ, θα καθόριζε το ύψος της χρηματικής ποινής και του κατ' αποκοπή ποσού.

11 Η Ελληνική Δημοκρατία απάντησε στην αιτιολογημένη γνώμη με έγγραφο της 9ης Ιουνίου 2006, επαναλαμβάνοντας τις εξηγήσεις που είχε παράσχει με τα προηγούμενα έγγραφα. Επιπλέον, επισήμανε ότι εκκρεμούσε διοικητική προσφυγή ασκηθείσα από την Ολυμπιακή Αεροπορία και προέβαλε δυσχέρειες στην περάτωση των εθνικών διαδικασιών ανάκτησης των επίδικων ενισχύσεων.

12 Υπό τις περιστάσεις αυτές, η Επιτροπή αποφάσισε να προσφύγει στο Δικαστήριο.

13 Με την απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2007, Τ-68/03, Ολυμπιακή Αεροπορία Υπηρεσίες κατά Επιτροπής (Συλλογή 2007, σ. II-2911), το Πρωτοδικείο ακύρωσε τα άρθρα 2 και 3 της επίδικης απόφασης στο μέτρο που αφορούν την ανοχή για τη διαιώνιση της μη καταβολής, αφενός, των αερολιμενικών τελών που όφειλε η Ολυμπιακή Αεροπορία στον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών και, αφετέρου, του οφειλομένου από την Ολυμπιακή Αεροπλοΐα φόρου προστιθεμένης αξίας επί των καυσίμων και των ανταλλακτικών. Το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή κατά τα λοιπά.

## IV — Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

### Α — *Τα ποσά των ενισχύσεων που αφορά η προσφυγή*

14 Η Επιτροπή, με το υπόμνημα απαντήσεως, διευκρίνισε ότι, λαμβανομένης υπόψη της προπαρατεθείσας αποφάσεως του Πρωτοδικείου Ολυμπιακή Αεροπορία Υπηρεσίες κατά Επιτροπής, υπολείπονταν προς ανάκτηση τα ακόλουθα ποσά ενισχύσεων, πλην τόκων:

— 41 εκατομμύρια ευρώ δυνάμει του άρθρου 1 της επίδικης απόφασης,

— 2,5 εκατομμύρια ευρώ για οφειλόμενα μισθώματα σε ορισμένους αερολιμένες,

— 61 εκατομμύρια ευρώ για το τέλος που αποκαλείται «σπατόσημο» και,

— 28,9 εκατομμύρια ευρώ για συμψηφισμό χρεών και απαιτήσεων μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ολυμπιακής Αεροπορίας ή μεταξύ ορισμένων αερολιμένων και της εταιρίας αυτής λόγω αεροπορικών τελών.

15 Όσον αφορά το τελευταίο αυτό ποσό ενίσχυσης, η Επιτροπή, με την από 26 Νοεμβρίου 2008 απάντησή της σε γραπτή ερώτηση του Δικαστηρίου, επιβεβαίωσε ότι το ποσό των 28,9 εκατομμυρίων ευρώ του άρθρου 209 της επίδικης απόφασης δεν απαιτείται να ανακτηθεί, δεδομένου ότι δεν αποτελεί καθαυτό κρατική ενίσχυση.

Β — *Οι γραπτές εξηγήσεις που δόθηκαν ως απάντηση στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου*

16 Στις 20 Οκτωβρίου 2008, το Δικαστήριο ζήτησε από την Ελληνική Δημοκρατία, δυνάμει του άρθρου 54α του Κανονισμού Διαδικασίας, να διευκρινίσει, μεταξύ άλλων, με ποιους τρόπους και με ποια νομική βάση συμψηφίστηκαν τα προς ανάκτηση από την Ολυμπιακή Αεροπορία ποσά βάσει των άρθρων 1 και 2 της επίδικης απόφασης με τις οφειλές του Δημοσίου προς την εταιρία αυτή.

17 Η Ελληνική Δημοκρατία απάντησε, στις 31 Οκτωβρίου 2008, ότι ορισμένες οφειλές της Ολυμπιακής Αεροπορίας, που περιλαμβάνουν την επιστροφή του κεφαλαίου του άρθρου 1 της επίδικης απόφασης και του υπολοίπου του τέλους που αποκαλείται «σπατόσημο» καθώς και ένα τιμολόγιο της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, ύψους 176 802 ευρώ, συμψηφίστηκαν με τις αποζημιώσεις που επιδικάστηκαν στην εταιρία βάσει διαιτητικών αποφάσεων. Οι εν λόγω αποζημιώσεις επιδικάστηκαν στην εταιρία αυτή από διαιτητικό δικαστήριο που συστάθηκε κατ' εφαρμογή διαιτητικής ρήτρας προβλεπόμενης στο άρθρο 27 του νομοθετικού διατάγματος 3560/1956, περί κυρώσεως της συμβάσεως που συνάφθηκε μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του Αριστοτέλη Ωνάση.

18 Η Ελληνική Δημοκρατία επισήμανε ότι η πρώτη διαιτητική απόφαση 57/2006 της 6ης Δεκεμβρίου 2006, σχετική με την πρώτη προσφυγή που ασκήθηκε στις 20 Μαρτίου

2006 (στο εξής: διαιτητική απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2006), επιδίκασε στην Ολυμπιακή τις ακόλουθες αποζημιώσεις:

— 37 051 392 ευρώ για την πρόωρη έξωση από το αεροδρόμιο του Ελληνικού,

— 17 996 655 ευρώ για τη μετεγκατάσταση στον νέο αερολιμένα,

— 75 615 756 ευρώ για ζημίες λόγω της κατασκευής των εγκαταστάσεων του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών,

— 1 375 707 ευρώ για ζημίες λόγω της καθυστέρησης κατασκευής των εγκαταστάσεων του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών, με αποτέλεσμα η Ολυμπιακή Αεροπορία να είναι υποχρεωμένη να χρησιμοποιεί τις εγκαταστάσεις του αεροδρομίου του Ελληνικού και να εξασφαλίζει τη συντήρησή τους,

— 183 300 000 ευρώ για το πρόσθετο κόστος λειτουργίας στον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών από τις 29 Μαρτίου 2001 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2005, σε σύγκριση με το αεροδρόμιο του Ελληνικού,

— 88 026 000 ευρώ για το ειδικό κόστος λειτουργίας λόγω εκτεταμένου χρόνου αναμονής στον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών από τις 29 Μαρτίου 2001 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2005, σε σχέση με τον παλαιό,

— 3 753 472 ευρώ λόγω της υποχρέωσης κάλυψης κόστους διοδίων που υποχρεωτικά χρησιμοποιούνται για πρόσβαση στον αερολιμένα των Σπάτων μέσω της Αττικής Οδού, και

— 250 000 000 ευρώ για δέσμευση κεφαλαίων.

19 Κατά την Ελληνική Δημοκρατία, αυτή η πρώτη διαιτητική απόφαση υπολόγισε ότι το συνολικό ύψος της ζημίας που υπέστη η Ολυμπιακή Αεροπορία και το οποίο έπρεπε να της επιδικαστεί ως αποζημίωση ανέρχεται στα 657 118 982 ευρώ. Κατόπιν διαφόρων διορθώσεων, το ποσό των αποζημιώσεων ορίστηκε στα 563 896 458 ευρώ, πλέον των νόμιμων τόκων.

20 Η Ελληνική Δημοκρατία υπογράμμισε ότι, εν συνεχεία, πραγματοποιήθηκαν συμψηφισμοί των ποσών που επιδικάστηκαν στην Ολυμπιακή Αεροπορία με τις οφειλές της εταιρίας αυτής προς το Δημόσιο. Μεταξύ των συμψηφισμών αυτών περιλαμβάνονταν η επιστροφή της ενίσχυσης του άρθρου 1 της επίδικης απόφασης καθώς και η καταβολή του υπολοίπου του τέλους που αποκαλείται «σπατόσημο» και της οφειλής των 176 802 του τιμολογίου της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας κατά το άρθρο 2 της απόφασης αυτής.

21 Η Ελληνική Δημοκρατία πρόσθεσε ότι, αρχής γενομένης από τον Αύγουστο του 2007, το Δημόσιο εξέδωσε ορισμένα εντάλματα πληρωμής υπέρ της Ολυμπιακής Αεροπορίας βάσει των διαιτητικών αποφάσεων που είχαν εκδοθεί υπέρ της εταιρίας αυτής. Τα κεφάλαια αυτά δεν ήταν δυνατό να καταβληθούν στην εταιρία λόγω της ύπαρξης οφειλών της, συμπεριλαμβανομένων των ανωτέρω ενισχύσεων. Ο συμψηφισμός των οφειλών της Ολυμπιακής Αεροπορίας με τα ποσά που επρόκειτο να της καταβληθούν συνιστούσε, κατά την Ελληνική Δημοκρατία, νομική υποχρέωση που υπείχε η φορολογική αρχή. Το πρώτο ένταλμα πληρωμής αρκούσε ώστε να εξοφληθεί στο ακέραιο το υπόλοιπο των οφειλών της εταιρίας όπως προκύπτουν από την επίδικη απόφαση (συνολικού ύψους περίπου 120 εκατομμυρίων ευρώ, συμπεριλαμβανομένων των τόκων).

22 Η Ελληνική Δημοκρατία επισήμανε ότι το πρώτο ένταλμα πληρωμής, που αφορά τις επιδικασθείσες βάσει της διαιτητικής απόφασης της 6ης Δεκεμβρίου 2006 αποζημιώσεις, ήταν το υπ' αριθ. 2516/31.8.2007 έγγραφο για ποσό ύψους 601 289 003 ευρώ. Το ποσό αυτό προέκυψε από την πρόσθεση των νομίμων τόκων και την αφαίρεση από το συνολικό ποσό των 612 839 581 ευρώ ποσού κρατήσεων ύψους 11 550 577 ευρώ.

23 Η Ελληνική Δημοκρατία παρατήρησε ότι οι διάφορες πράξεις συμψηφισμού πραγματοποιήθηκαν μέσω των ακόλουθων γραμματίων:

— το γραμμάτιο με αριθμό 2922 της ΔΟΥ/ΦΑΒΕ που αφορά την έντοκη επιστροφή της αύξησης μετοχικού κεφαλαίου (άρθρο 1 της επίδικης απόφασης), μέσω συμψηφισμού με ισόποσο μέρος εκ του υπ' αριθ. 2516/31.8.2007 εντάλματος πληρωμής για ποσό 601 289 003 ευρώ,

— τα γραμμάτια με αριθμούς 2927 έως και 2933, καθώς και 2940 της ΔΟΥ/ΦΑΒΕ που αφορούν την έντοκη εξόφληση των ποσών του τέλους που αποκαλείται «σπατόσημο» (άρθρο 2 της επίδικης απόφασης), μέσω συμψηφισμού με ισόποσο μέρος εκ του υπ' αριθ. 2516/31.8.2007 εντάλματος πληρωμής και

— το γραμμάτιο με αριθμό 2926 της ΔΟΥ/ΦΑΒΕ που αφορά την εξόφληση του οφειλομένου μισθώματος στην Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, ύψους 176 802 ευρώ (τιμολόγιο με αριθμό 3307/98) μέσω συμψηφισμού με ισόποσο μέρος εκ του υπ' αριθ. 2516/31.8.2007 εντάλματος πληρωμής.

## V — Επί της παραβάσεως

### Α — *Επί του αντικειμένου της προσφυγής*

24 Προκαταρκτικώς, διαπιστώνεται ότι, όσον αφορά την προπαρατεθείσα απόφαση του Πρωτοδικείου Ολυμπιακή Αεροπορία Υπηρεσίες κατά Επιτροπής, και λαμβανομένων υπόψη των διευκρινίσεων που παρέσχε η Επιτροπή σχετικά με το ποσό των ενισχύσεων του σημείου 209 της επίδικης απόφασης, η διαφορά μεταξύ των διαδίκων αφορά πλέον την εκτέλεση του άρθρου 1 της επίδικης απόφασης (εισφορά κεφαλαίου) καθώς και την εκπλήρωση δύο υποχρεώσεων από τις εκτιθέμενες στο άρθρο 2 της απόφασης αυτής, ήτοι την επιστροφή του τέλους που αποκαλείται «σπατόσημο» και των οφειλόμενων σε ορισμένους αερολιμένες μισθωμάτων.

### Β — *Επί της εκτελέσεως της αποφάσεως Επιτροπή κατά Ελλάδας*

#### 1. Επιχειρήματα των διαδίκων

25 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν έλαβε τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθεί προς την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδας.

26 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι το μοναδικό μέσο άμυνας που διαθέτει ένα κράτος μέλος που δεν ανέκτησε τις παράνομες ενισχύσεις είναι το βασιζόμενο στην απόλυτη αδυναμία εκτελέσεως της αποφάσεως περί ανακτήσεως των ενισχύσεων αυτών και ότι ένα κράτος μέλος που, κατά την εκτέλεση της απόφασης αυτής, αντιμετωπίζει δυσχέρειες που δεν είχαν προβλεφθεί ούτε ήταν δυνατό να προβλεφθούν οφείλει να θέσει τα προβλήματα αυτά υπόψη της Επιτροπής.

27 Το θεσμικό αυτό όργανο υποστηρίζει ότι η Ελληνική Δημοκρατία ουδέποτε επικαλέστηκε απόλυτη αδυναμία ανάκτησης των επίδικων ενισχύσεων, αλλά μόνο νομικές και πρακτικές δυσχέρειες. Μολονότι όμως αληθεύει ότι η ανάκτηση πρέπει να πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, πρέπει να εξασφαλίζεται η άμεση και αποτελεσματική εκτέλεση της εν λόγω αποφάσεως. Συγκεκριμένα, δεν αρκεί η κίνηση της διαδικασίας ανάκτησης, αλλά η διαδικασία αυτή πρέπει να καταλήγει σε απτά αποτελέσματα.

28 Η Επιτροπή ισχυρίζεται, με το υπόμνημα απαντήσεως, ότι πληροφορήθηκε τη διαδικασία επιστροφής των επίδικων ενισχύσεων για πρώτη φορά με το υπόμνημα αντίκρουσης της Ελληνικής Δημοκρατίας, που κατατέθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 23 Οκτωβρίου 2007. Το κράτος μέλος αυτό ουδέποτε ισχυρίστηκε στο παρελθόν ότι ανέκτησε τις εν λόγω ενισχύσεις. Οι μόνες ενέργειες που ανακοινώθηκαν στην Επιτροπή ήταν ορισμένες πράξεις προκαταρκτικού προσδιορισμού συγκεκριμένων κατηγοριών ενισχύσεων και η εγγραφή τους ως οφειλών προς το Δημόσιο.

29 Δεδομένου ότι δεν παρασχέθηκε καμία σχετική εξήγηση στην Επιτροπή, το όργανο αυτό δηλώνει ότι δεν μπορεί να δεχτεί ούτε τους υπολογισμούς των φερόμενων ως καταβληθέντων ποσών ούτε τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Ελληνική Δημοκρατία σχετικά με την ανάκτηση των επίδικων ενισχύσεων.

30 Συγκεκριμένα, τα έγγραφα που προσκομίστηκαν προς απόδειξη της ανάκτησης τόσο του τέλους που αποκαλείται «σπατόσημο» όσο και των αερολιμενικών μισθωμάτων συνίστανται σε μια δήλωση της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας της 2ας Οκτωβρίου 2007, σύμφωνα με την οποία οι οφειλές αυτές «είτε έχουν εξοφληθεί […], είτε έχουν συμψηφιστεί, είτε έχουν διαβιβαστεί στην αρμόδια ΔΟΥ για βεβαίωση και είσπραξη, σύμφωνα με τον Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων».

31 Κατά τη γνώμη της Επιτροπής, το έγγραφο αυτό δεν μπορεί να αποτελεί νομότυπη απόδειξη της επιστροφής των ενισχύσεων. Εν πάση περιπτώσει, η καθής δεν υπέβαλε συγκεκριμένα δικαιολογητικά για τις κινήσεις λογαριασμού ικανά να βεβαιώσουν ότι τα εν λόγω ποσά όντως καταβλήθηκαν. Ούτε τα έγγραφα που επισυνάφθηκαν στην

απάντηση της Ελληνικής Δημοκρατίας στην αιτιολογημένη γνώμη περιείχαν επαρκώς ακριβή στοιχεία σχετικά με την πραγματική ανάκτηση των διαφόρων ποσών ενισχύσεων.

32 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι εθνικές αρχές προσκόμισαν εκ των υστέρων στο θεσμικό αυτό όργανο αντίγραφα των διαιτητικών αποφάσεων, χωρίς όμως ενισχυτική τεκμηρίωση ή εξηγήσεις για τον τρόπο με τον οποίο καθορίστηκαν τα ποσά που επιδικάστηκαν στην Ολυμπιακή Αεροπορία. Επομένως, τίθεται το ερώτημα σε ποιο βαθμό μπορούν πραγματικά να συνδέονται οι τίτλοι των επιδικασθεισών αποζημιώσεων με τις υποχρεώσεις του Ελληνικού Δημοσίου έναντι της εταιρίας αυτής όσον αφορά την εκμετάλλευση του παλαιού αερολιμένα των Αθηνών.

33 Η Επιτροπή εκφράζει επίσης αμφιβολίες για το κατά πόσο μπορεί να θεωρηθεί ορθή η προβαλλόμενη ανάκτηση. Συγκεκριμένα, τα έγγραφα που υπέβαλε η καθής αναφέρονται είτε σε εξόφληση οφειλών είτε σε συμψηφισμό αμοιβαίων οφειλών και απαιτήσεων. Ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι ενδεχόμενος συμψηφισμός πραγματοποιήθηκε μόλις τον Οκτώβριο του 2007, οι εθνικές αρχές δεν απέδειξαν με ποια νομική βάση κατέστη το Ελληνικό Δημόσιο οφειλέτης της Ολυμπιακής Αεροπορίας.

34 Κατά την άποψη της Επιτροπής, στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο δεχτεί ότι τα ποσά των ενισχύσεων ανακτήθηκαν, η Ολυμπιακή Αεροπορία δεν ήταν σε θέση να επιστρέψει τα επίμαχα ποσά χωρίς την εισροή νέων ενισχύσεων.

35 Η Ελληνική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το σύνολο των ποσών των ενισχύσεων ανακτήθηκε μεταξύ Αυγούστου και Σεπτεμβρίου 2007. Το συνολικό ποσό των αποζημιώσεων που επιδικάστηκαν στην Ολυμπιακή Αεροπορία από το διαιτητικό δικαστήριο συμψηφίστηκε με ανεξόφλητες οφειλές της εταιρίας προς το Ελληνικό Δημόσιο. Μεταξύ των οφειλών αυτών, που αποσβέστηκαν λόγω συμψηφισμού, περιλαμβάνονται και τα υπόλοιπα ανεξόφλητα ποσά των ενισχύσεων της επίδικης απόφασης.

36 Η Ελληνική Δημοκρατία προσθέτει ότι είχε ενημερώσει την Επιτροπή από τον Μάρτιο του 2006 ότι η Ολυμπιακή Αεροπορία είχε ασκήσει αγωγές αποζημίωσης κατά του Ελληνικού Δημοσίου ενώπιον του διαιτητικού δικαστηρίου και ότι, στις 29 Ιανουαρίου 2008, είχε αποστείλει στην Επιτροπή προς πληροφόρηση αντίγραφα των εκδοθεισών αποφάσεων.

37 Η Ελληνική Δημοκρατία προβάλλει ότι ενημέρωσε την Επιτροπή για την εξέλιξη των διαδικασιών που τέθηκαν σε εφαρμογή προς ανάκτηση των επίδικων ποσών. Παρά την πολυπλοκότητα των πράξεων που έπρεπε να πραγματοποιηθούν, η Επιτροπή δεν προσέφερε την ελάχιστη συνδρομή για την από κοινού επίλυση των ζητημάτων για τα οποία το καθού κράτος μέλος είχε ζητήσει τη συνεργασία της, όπως, μεταξύ άλλων, για ζητήματα σχετικά με τον ποσοτικό προσδιορισμό των προς ανάκτηση ποσών και την περιοδικότητα της επιστροφής τους.

38 Όσον αφορά το ποσό των 41 εκατομμυρίων ευρώ του άρθρου 1 της επίδικης απόφασης, η Ελληνική Δημοκρατία επισημαίνει ότι η ανάκτησή του πραγματοποιήθηκε στις 31 Αυγούστου 2007, συμπεριλαμβανομένων των δεδουλευμένων τόκων.

39 Όσον αφορά το τέλος που αποκαλείται «σπατόσημο», η Ελληνική Δημοκρατία παρατηρεί ότι σημαντικό τμήμα του τέλους αυτού, ήτοι ένα ποσό ύψους 22 806 159 ευρώ, εξοφλήθηκε πριν την έκδοση της επίδικης απόφασης. Τα συναφή με την καταβολή αυτή αποδεικτικά στοιχεία διαβιβάστηκαν στην Επιτροπή κατά τη διάρκεια του 2003. Το υπόλοιπο της οφειλής αυτής, ήτοι ποσό ύψους 38 192 997 ευρώ, βεβαιώθηκε από τη φορολογική αρχή σύμφωνα με τον Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων. Το ποσό αυτό, στο οποίο προστίθενται τόκοι ύψους 11 336 120 ευρώ, ανακτήθηκε στις 18 Οκτωβρίου 2007. Επομένως, το συνολικό ποσό του τέλους αυτού ανέρχεται στα 49 529 117 ευρώ.

40 Η Ελληνική Δημοκρατία παρατηρεί ότι, σε σχέση με την ενίσχυση που αφορά τα μισθώματα (2 472 719 ευρώ), ένα ποσό ύψους 1 818 027 ευρώ εξοφλήθηκε από την Ολυμπιακή Αεροπορία το 2006, ενώ το υπόλοιπο ποσό της οφειλής ανακτήθηκε το 2007.

41 Η Ελληνική Δημοκρατία προσθέτει ότι τα μέτρα ανάκτησης σχετικά με τα ποσά που αναφέρονται στην επίδικη απόφαση ουδόλως συνιστούν νέες κρατικές ενισχύσεις και ότι οι πράξεις αυτές, εν πάση περιπτώσει, ουδόλως μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο της υπό κρίση διαφοράς.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

42 Προκειμένου να καθοριστεί αν η Ελληνική Δημοκρατία έλαβε τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθεί προς την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδας, πρέπει να εξεταστεί αν τα ποσά των ενισχύσεων που εξακολουθούν να αποτελούν αντικείμενο της διαφοράς επιστράφηκαν από την αποδέκτρια επιχείρηση.

43 Όσον αφορά την προθεσμία εντός της οποίας έπρεπε να εκτελεστεί η εν λόγω απόφαση, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, κρίσιμος χρόνος για να εκτιμηθεί η ύπαρξη παραβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 228 ΕΚ είναι το χρονικό σημείο της λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε με την εκδοθείσα δυνάμει της εν λόγω διατάξεως αιτιολογημένη γνώμη (βλ. αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2005, C-304/02, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2005, σ. I-6263, σκέψη 30, της 18ης Ιουλίου 2006, C-119/04, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2006, σ. I-6885, σκέψη 27, και της 18ης Ιουλίου 2007, C-503/04, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 2007, σ. I-6153, σκέψη 19).

44 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι, κατά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, ήτοι στις 10 Ιουνίου 2006, η καθής δεν είχε εκτελέσει την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδας.

45 Όσον αφορά την απάντηση στην αιτιολογημένη γνώμη με την οποία η Ελληνική Δημοκρατία ανακοίνωσε μέτρα προς ανάκτηση των διαφόρων ποσών ενισχύσεων, αποκαλύπτοντας ταυτοχρόνως την ύπαρξη διοικητικής προσφυγής ασκηθείσας από την Ολυμπιακή Αεροπορία και επισημαίνοντας δυσχέρειες σχετικές με τον ποσοτικό προσδιορισμό των προς επιστροφή ποσών καθώς και την πολυπλοκότητα της διαδικασίας ανάκτησης, αρκεί να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλείται διατάξεις, πρακτικές ή καταστάσεις της εσωτερικής του έννομης τάξης για να δικαιολογήσει τη μη τήρηση των υποχρεώσεων και

προθεσμιών που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 38, και απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2008, C-70/06, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, Συλλογή 2008, σ. I-1, σκέψη 22).

46 Ομοίως, δεν μπορεί να γίνει δεκτή η επιχειρηματολογία της Ελληνικής Δημοκρατίας ότι η διαδικασία ανάκτησης εμποδίστηκε από την έλλειψη συνεργασίας εκ μέρους της Επιτροπής.

47 Συγκεκριμένα, τα διάφορα προς ανάκτηση ποσά προκύπτουν με επαρκή ακρίβεια, αφενός, από τα άρθρα 1 έως 3 της επίδικης απόφασης και, αφετέρου, από τις αιτιολογικές σκέψεις 206 έως 208 της απόφασης αυτής.

48 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι καμία διάταξη του κοινοτικού δικαίου δεν απαιτεί από την Επιτροπή, όταν διατάσσει την ανάκτηση ενισχύσεως κηρυχθείσας ασύμβατης προς την κοινή αγορά, να καθορίζει το ακριβές ύψος της ενισχύσεως που πρέπει να ανακτηθεί και ότι αρκεί η απόφαση της Επιτροπής να περιέχει στοιχεία βάσει των οποίων ο αποδέκτης της να μπορεί να καθορίσει ο ίδιος, χωρίς υπερβολικές δυσχέρειες, το ύψος αυτό (βλ. αποφάσεις της 12ης Οκτωβρίου 2000, C-480/98, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-8717, σκέψη 25, και της 18ης Οκτωβρίου 2007, C-441/06, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2007, σ. I-8887, σκέψη 29).

49 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή μπορούσε να αρκεστεί στην επιμονή της όσον αφορά την τήρηση της υποχρεώσεως ανακτήσεως των εν λόγω ενισχύσεων και να αφήσει στις εθνικές αρχές τη μέριμνα για τον υπολογισμό του ακριβούς προς ανάκτηση ποσού, συμπεριλαμβανομένων των τόκων που πρέπει να καταβληθούν επί των οφειλόμενων ποσών (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 26, και απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2008, C-419/06, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 46).

50 Επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η Ελληνική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 228, παράγραφος 1, ΕΚ.

## VI — Επί των χρηματικών κυρώσεων

51 Τα αιτήματα της Επιτροπής σχετικά με την επιβολή χρηματικής ποινής και κατ' αποκοπή ποσού βρίσκουν έρεισμα στην ανακοίνωση SEC(2005) 1658 της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 2005 (ΕΕ 2007, C 126, σ. 15).

### Α — *Επί του αιτήματος επιβολής χρηματικής ποινής*

#### 1. Επιχειρήματα των διαδίκων

52 Η Επιτροπή προτείνει στο Δικαστήριο να επιβάλει στην Ελληνική Δημοκρατία χρηματική ποινή 53 611 ευρώ για κάθε ημέρα καθυστερήσεως στην εκτέλεση της προπαρατεθείσας απόφασης της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, από την ημερομηνία δημοσιεύσεως της αποφάσεως που θα εκδοθεί επί της υπό κρίση υποθέσεως μέχρι την ημέρα κατά την οποία θα παύσει η διαπιστωθείσα παράβαση.

53 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η χρηματική αυτή ποινή είναι προσαρμοσμένη στη σοβαρότητα και στη διάρκεια της παραβάσεως, ενώ λαμβάνει υπόψη την απαίτηση διασφαλίσεως του κατασταλτικού και αποτρεπτικού αποτελέσματος. Για τον καθορισμό της σοβαρότητας της παράβασης, εφαρμόστηκε συντελεστής 12, και τούτο λόγω της σπουδαιότητας των κοινοτικών διατάξεων που παραβιάστηκαν όσο και λόγω των συνεπειών της παραβάσεως αυτής επί των γενικών και ιδιωτικών συμφερόντων.

54 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι, κατά τον χρόνο ασκήσεως της προσφυγής, η παράβαση συνεχιζόταν επί 17 μήνες. Ωστόσο, η Επιτροπή έλαβε υπόψη μόνον την πραγματική διάρκεια της παράβασης μέχρι την ημερομηνία δημοσίευσης της απόφασης του Δικαστηρίου, θεωρώντας ότι σε αυτό απόκειται να κρίνει αν η διάρκεια της παράβασης που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι μεγαλύτερη.

55 Ως προς το ύψος της επιβλητέας χρηματικής ποινής, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι, αν πολλαπλασιαστεί το ενιαίο βασικό κατ' αποκοπή ποσό που έχει οριστεί στα 600 ευρώ με τον συντελεστή 12 για τη σοβαρότητα της παράβασης, με τον συντελεστή 1,7 για τη διάρκεια, ήτοι 0,1 για κάθε μήνα, και με τον συντελεστή 4,38 (συντελεστής n), που λαμβάνει υπόψη την ικανότητα πληρωμής του καθού κράτους μέλους, τότε προκύπτει ποσό ύψους 53 611 ευρώ.

56 Η Ελληνική Δημοκρατία φρονεί ότι, δεδομένου ότι το σύνολο των προς ανάκτηση των κρατικών ενισχύσεων επιστράφηκε εντός εύλογης προθεσμίας, τα αιτήματα σχετικά με την επιβολή χρηματικής ποινής και κατ' αποκοπή ποσού στερούνται αντικειμένου.

57 Το κράτος μέλος αυτό επισημαίνει ότι, εν πάση περιπτώσει, το προτεινόμενο ύψος της χρηματικής ποινής είναι δυσανάλογο και πρέπει να μειωθεί, κατά το ενδεδειγμένο μέτρο, εφόσον το Δικαστήριο κρίνει ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν εκτέλεσε πλήρως την προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

58 Το Δικαστήριο, έχοντας διαπιστώσει ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν συμμορφώθηκε, εντός της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, προς την προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 228, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, να επιβάλει στο κράτος μέλος αυτό την καταβολή χρηματικής ποινής ή κατ' αποκοπή ποσού.

59 Όσον αφορά την επιβολή χρηματικής ποινής, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η κύρωση αυτή δεν δικαιολογείται καταρχήν παρά μόνον εφόσον κατά τον χρόνο εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών από το Δικαστήριο εξακολουθεί να υφίσταται η παράβαση που συνίσταται στη μη εκτέλεση προηγούμενης αποφάσεως του Δικαστηρίου (βλ.,

συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψεις 33, 45 και 46, καθώς και Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 40).

60 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν τούτο ισχύει εν προκειμένω.

β) Επί της εξακολουθήσεως της παραβάσεως

61 Προκειμένου να διαπιστωθεί αν η προσαπτόμενη στην καθής παράβαση συνεχίζεται κατά τον χρόνο εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών από το Δικαστήριο, επιβάλλεται η αξιολόγηση των μέτρων που, σύμφωνα με το καθού κράτος μέλος, ελήφθησαν μετά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας.

62 Η Ελληνική Δημοκρατία ισχυρίζεται, συναφώς, ότι η ανάκτηση των επίδικων ποσών των ενισχύσεων συντελέστηκε μέσω συμψηφισμού των αμοιβαίων οφειλών και απαιτήσεων της Ολυμπιακής Αεροπορίας και του Ελληνικού Δημοσίου.

63 Η Ελληνική Δημοκρατία, προς απόδειξη της επιστροφής των ποσών των ενισχύσεων μέσω της διαδικασίας αυτής, προσκόμισε στο Δικαστήριο μια σειρά βεβαιώσεων και δηλώσεων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται τα ακόλουθα έγγραφα:

— παράρτημα Β.11 του υπομνήματος αντικρούσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (βεβαίωση του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών της 18ης Οκτωβρίου 2007 περί εξοφλήσεως των βεβαιωμένων οφειλών της Ολυμπιακής Αεροπορίας),

— παράρτημα 2 του υπομνήματος ανταπαντήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (πιστοποιητικό φορολογικής ενημερότητας της Ολυμπιακής Αεροπορίας, εκδοθέν από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών στις 29 Ιανουαρίου 2008),

— παράρτημα Ε.1 της απάντησης της Ελληνικής Δημοκρατίας στις γραπτές ερωτήσεις του Δικαστηρίου (βεβαίωση του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών της 31ης Οκτωβρίου 2007 περί εξοφλήσεως οφειλών, απευθυνόμενο στην Ολυμπιακή Αεροπορία),

— παράρτημα Ε.6, έγγραφο αριθ. 16, της απάντησης της Ελληνικής Δημοκρατίας στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου (βεβαίωση του ίδιου Υπουργείου, της 27ης Αυγούστου 2007, σχετικά με την παρακράτηση κρατήσεων χρηματικών ενταλμάτων) και,

— δέκα γραμμάτια με ημερομηνίες από 30 Μαρτίου 2006 έως 31 Αυγούστου, τα οποία παρατίθενται στην ανωτέρω απάντηση της Ελληνικής Δημοκρατίας και φέρουν τον τίτλο «γραμμάτια συμψηφισμού».

64 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να καθοριστεί, πρώτον, αν ο συμψηφισμός μπορεί να συνιστά κατάλληλο μέσο εκπλήρωσης της υποχρεώσεως επιστροφής μιας κρατικής ενίσχυσης και, δεύτερον, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αν, στην υπό κρίση υπόθεση, όντως πραγματοποιήθηκε τέτοιος συμψηφισμός.

γ) Επί της επιλογής μέσου διαφορετικού από την επιστροφή σε μετρητά

65 Όσον αφορά το μέσο εκτέλεσης της επίδικης απόφασης και της προπαρατεθείσας απόφασης της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 14, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ. 1), προβλέπει ότι η ανάκτηση μιας κρατικής ενίσχυσης

πραγματοποιείται αμελλητί και σύμφωνα με τις διαδικασίες της εθνικής νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους, εφόσον αυτές επιτρέπουν την άμεση και πραγματική εκτέλεση της απόφασης της Επιτροπής.

66 Έτσι, με την απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2002, C-209/00, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 2002, σ. I-11695, σκέψη 32), το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, δεδομένης της απουσίας κοινοτικών διατάξεων σχετικών με τη διαδικασία αναζητήσεως των αχρεωστήτως καταβληθέντων, η αναζήτηση των χρηματοδοτικών αυτών συνδρομών πρέπει, καταρχήν, να πραγματοποιείται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο εθνικό δίκαιο.

67 Επομένως, ένα κράτος μέλος που, βάσει αποφάσεως της Επιτροπής, είναι υποχρεωμένο να ανακτήσει τις παράνομες ενισχύσεις είναι ελεύθερο να επιλέξει τα μέσα για την εκπλήρωση της υποχρεώσεως αυτής, υπό την προϋπόθεση ότι τα επιλεγέντα μέτρα δεν θίγουν το περιεχόμενο και την αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2002, Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 34).

68 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, καταρχήν, μια πράξη συμψηφισμού, στο μέτρο που προβλέπεται από την εθνική έννομη τάξη ως τρόπος απόσβεσης ενοχών, μπορεί να συνιστά κατάλληλο μέσο διά του οποίου δύναται να ανακτηθεί μια κρατική ενίσχυση.

69 Συναφώς, η Ελληνική Δημοκρατία τόνισε ότι αυτός ο νομικός μηχανισμός αποτελεί τμήμα των διατάξεων του ελληνικού αστικού κώδικα.

70 Όσον αφορά την πραγματική βάση του προβαλλόμενου συμψηφισμού, η καθής, απαντώντας στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου, προσκόμισε ενώπιον αυτού αντίγραφο της διαιτητικής απόφασης της 6ης Δεκεμβρίου 2006, δυνάμει της οποίας το Ελληνικό Δημόσιο υποχρεώθηκε να καταβάλει στην Ολυμπιακή Αεροπορία ορισμένες αποζημιώσεις.

71 Από τη διαιτητική αυτή απόφαση απορρέει ότι το διοικητικό δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι η Ολυμπιακή Αεροπορία υπέστη οικονομική ζημία λόγω της πρόωρης έξωσής της από το αεροδρόμιο του Ελληνικού, της υποχρεωτικής μετεγκατάστασής της στον νέο αερολιμένα των Σπάτων, της κατασκευής των εγκαταστάσεων στον αερολιμένα αυτό, του πρόσθετου και του ειδικού κόστους λειτουργίας του εν λόγω αερολιμένα καθώς και της δέσμευσης κεφαλαίων.

72 Επομένως, και με την επιφύλαξη της εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων, διαπιστώνεται, για τις ανάγκες της παρούσας διαδικασίας, ότι η Ελληνική Δημοκρατία απέδειξε την ύπαρξη απαιτητής αξίωσης έναντι της Ολυμπιακής Αεροπορίας, η οποία ανέρχεται σε 601 289 003 ευρώ, ποσό που υπερβαίνει σαφώς το σύνολο των επίμαχων κρατικών ενισχύσεων.

73 Υπό τις συνθήκες αυτές και λαμβανομένης υπόψη της υποχρέωσης ανακτήσεως των ενισχύσεων που επιβλήθηκε με την επίδικη απόφαση και με την προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, πρέπει να εξεταστεί αν ο προβαλλόμενος συμψηφισμός πραγματοποιήθηκε κατά τρόπο ώστε να εκπληρώνεται η ανωτέρω υποχρέωση.

δ) Επί του βάρους αποδείξεως

74 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά τη νομολογία, η Επιτροπή φέρει, στο πλαίσιο διαδικασίας βάσει του άρθρου 228 ΕΚ, το βάρος προσκομίσεως στο Δικαστήριο των στοιχείων που είναι αναγκαία για να προσδιοριστεί ο βαθμός συμμορφώσεως ενός κράτους μέλους σε απόφαση του Δικαστηρίου περί αναγνωρίσεως παραβάσεως (βλ. απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000, C-387/97, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 2000, σ. I-5047, σκέψη 73).

75 Εφόσον η Επιτροπή, στο πλαίσιο της προαναφερθείσας διαδικασίας, έχει προσκομίσει επαρκή στοιχεία που προδίδουν την εξακολούθηση της προσαπτόμενης παραβάσεως, στο οικείο κράτος μέλος απόκειται να αμφισβητήσει, με εμπεριστατωμένα και λεπτομερή επιχειρήματα, τον ισχυρισμό αυτό καθώς και να προσκομίσει τα στοιχεία που αποδεικνύουν την παύση της παράβασης (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 56).

76 Όσον αφορά τους ισχυρισμούς της Επιτροπής στην υπό κρίση υπόθεση, επισημαίνεται ότι το θεσμικό αυτό όργανο απέρριψε τον επιλεγέντα μηχανισμό συμψηφισμού όχι μόνον κατά το στάδιο της έγγραφης διαδικασίας, αλλά και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Η Επιτροπή επανέλαβε, μεταξύ άλλων, ότι τα ανακοινωθέντα από την καθής μέτρα ήταν ανεπαρκή για να αποδείξουν την εκτέλεση της επίδικης απόφασης καθώς και της προπαρατεθείσας απόφασης της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας.

77 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή διευκρίνισε ειδικότερα, κατόπιν ερωτήσεως του Δικαστηρίου, ότι, ακόμα και αν ο συμψηφισμός μπορεί να γίνει καταρχήν δεκτός ως νομικός μηχανισμός, είναι απορριπτέος ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιήθηκε ο προβαλλόμενος συμψηφισμός στην υπό κρίση υπόθεση.

78 Έστω και αν υποτεθεί ότι ορθώς το διαιτητικό δικαστήριο επιδίκασε τα ποσά των αποζημιώσεων στην Ολυμπιακή Αεροπορία, η εταιρία αυτή όφειλε να προσκομίσει εκκαθαριστικά σημειώματα συμψηφισμού που να αποδεικνύουν ότι όντως πραγματοποιήθηκε η πράξη αυτή. Συναφώς, δεν αρκεί μια βεβαίωση σύμφωνα με την οποία τα εν λόγω ποσά συμψηφίστηκαν.

79 Ως προς τη φύση των αποδεικτικών στοιχείων που αφορούν την εκτέλεση αποφάσεως περί της ανακτήσεως παρανόμως χορηγηθεισών ενισχύσεων, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, όταν ένα κράτος μέλος προβλέπει την ανάκτηση των εν λόγω ενισχύσεων με μέσο διαφορετικό από την καταβολή μετρητών, οφείλει να προσκομίσει στην Επιτροπή όλα τα πληροφοριακά στοιχεία που της παρέχουν τη δυνατότητα επαληθεύσεως ότι το επιλεγέν μέσο συνιστά πρόσφορο μέσο εκτελέσεως της σχετικής αποφάσεως (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2002, Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 40).

80 Επιπλέον, το Δικαστήριο διευκρίνισε, με τη σκέψη 43 της ανωτέρω απόφασης, ότι, αν το κράτος μέλος μπορεί να ανακτήσει τις παράνομες ενισχύσεις με άλλο τρόπο εκτός της καταβολής μετρητών, πρέπει να φροντίσει ώστε τα επιλεγέντα μέτρα να είναι επαρκώς διαφανή, προκειμένου η Επιτροπή να μπορεί να επαληθεύσει ότι είναι πρόσφορα για την κατάργηση της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού που προκάλεσαν οι εν λόγω ενισχύσεις καθώς και ότι έχουν τηρηθεί πλήρως οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.

81 Το Δικαστήριο πρόσθεσε επίσης, με τις σκέψεις 57 και 58 της εν λόγω απόφασης, ότι τέτοιου είδους μέτρα πρέπει να έχουν αποτέλεσμα όμοιο με αυτό που επιφέρει η επιστροφή της ενισχύσεως σε μετρητά και ότι κάθε μέτρο που λαμβάνεται για την εκπλήρωση της υποχρεώσεως ανακτήσεως παρανόμως χορηγηθείσας ενισχύσεως πρέπει να είναι πρόσφορο να αποκαταστήσει τις συνθήκες του ανταγωνισμού που νοθεύτηκαν με τη χορήγηση της παράνομης ενισχύσεως, ώστε η Επιτροπή και οι λοιποί ενδιαφερόμενοι να μπορούν να κρίνουν ότι είναι όντως πρόσφορο.

82 Κατόπιν των σκέψεων αυτών, το Δικαστήριο πρέπει να εξετάσει αν, με τα προσκομισθέντα έγγραφα, η Ελληνική Δημοκρατία απέδειξε την εκτέλεση της επίδικης απόφασης και της προπαρατεθείσας απόφασης της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, όσον αφορά τις τρεις κατηγορίες ενισχύσεων που εξακολουθούν να αποτελούν αντικείμενο της προσφυγής.

ε) Επί του ποσού της ενισχύσεως που συνιστά η εισφορά κεφαλαίου

83 Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της επίδικης απόφασης, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 της απόφασης αυτής, η Ελληνική Δημοκρατία όφειλε να ανακτήσει από την Ολυμπιακή Αεροπορία εισφορά κεφαλαίου ύψους 41 εκατομμυρίων ευρώ.

84 Δεδομένου ότι η Ελληνική Δημοκρατία ισχυρίστηκε ότι το ποσό αυτό ανακτήθηκε μέσω συμψηφισμού, πρέπει να εξακριβωθεί αν τα προσκομισθέντα έγγραφα μπορούν να θεωρηθούν ως αποδεικνύοντα την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής, σύμφωνα με τις αρχές που θέτουν οι σκέψεις 79 έως 81 της παρούσας απόφασης.

85 Συναφώς, η καθής κατέθεσε, μεταξύ άλλων, μια βεβαίωση της 31ης Οκτωβρίου 2008 του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών προς την Ολυμπιακή Αεροπορία.

86 Από το κείμενο της βεβαίωσης αυτής προκύπτει ότι «η βεβαιωθείσα κατά [Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων] οφειλή από την υποχρέωση επιστροφής της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου, ύψους 41 085 840 ευρώ, που είχε καταβληθεί στην εταιρία την 9η Οκτωβρίου 1998 εξοφλήθηκε ολοσχερώς (κατά κεφάλαιο και τόκους) την 31η Αυγούστου 2007 με το γραμμάτιο συμψηφισμού με αριθμό 2922, έναντι ποσού που άλλως θα έπρεπε καταβληθεί από την Εφορία στην Ολυμπιακή Αεροπορία […]. λόγω οφειλής του Δημοσίου, η οποία εμφανίζεται στο χρηματικό ένταλμα με αριθμό 2516/31.8.2007», χρηματικό ένταλμα το οποίο εκδόθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο υπέρ της Ολυμπιακής Αεροπορίας για ποσό ύψους 601 289 003 ευρώ βάσει της διαιτητικής απόφασης της 6ης Δεκεμβρίου 2006.

87 Επιπλέον, η Ελληνική Δημοκρατία επιβεβαίωσε, όσον αφορά την απαίτηση της Ολυμπιακής Αεροπορίας έναντι του Ελληνικού Δημοσίου που απορρέει από την εν λόγω διαιτητική απόφαση, ότι οι εθνικές αρχές είχαν νομική υποχρέωση να πραγματοποιήσουν συμψηφισμό των οφειλών της εταιρίας αυτής με το ποσό που έπρεπε να της καταβληθεί.

88 Το Δικαστήριο κρίνει ότι, με το έγγραφο αυτό, η καθής απέδειξε ότι ανακτήθηκε το ποσό ενίσχυσης που συνιστά η εισφορά κεφαλαίου.

στ) Επί του ποσού της ενισχύσεως που αφορά το τέλος που αποκαλείται «σπατόσημο»

89 Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της επίδικης απόφασης, η Ελληνική Δημοκρατία όφειλε να ανακτήσει από την Ολυμπιακή Αεροπορία, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση που συνίσταται στην ανοχή της διαιωνιζόμενης μη καταβολής, εκ μέρους της εταιρίας αυτής, του τέλους για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη των αερολιμένων, που αποκαλείται «σπατόσημο», και το οποίο ανέρχεται συνολικώς σε 60 999 156 ευρώ (αιτιολογική σκέψη 208 της απόφασης αυτής).

90 Δεδομένου ότι η καθής ισχυρίστηκε ότι ένα τμήμα του ποσού αυτού, ήτοι ποσό ύψους 22 806 158 ευρώ, επιστράφηκε πριν την έκδοση της επίδικης απόφασης, επισημαίνεται

ότι, ακόμα και αν η επιστροφή αυτή συντελέστηκε πριν τη δημοσίευση της προπαρατεθείσας απόφασης της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, εν πάση περιπτώσει, η Ελληνική Δημοκρατία δεν προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία ικανά να στηρίξουν τον εν λόγω ισχυρισμό.

91 Συγκεκριμένα, όσον αφορά το από 2 Οκτωβρίου 2007 έγγραφο της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας που περιλαμβάνεται στο παράρτημα Β.15 του υπομνήματος αντικρούσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας και στο οποίο παρατίθενται στοιχεία σχετικά με καταβολές του τέλους που αποκαλείται «σπατόσημο» τις οποίες πραγματοποίησε η Ολυμπιακή Αεροπορία, συνολικού ποσού ύψους 22 806 158 ευρώ, παρατηρείται ότι το έγγραφο αυτό αναφέρει ότι η Ολυμπιακή Αεροπορία κατέβαλε 3 445 793 ευρώ στις 24 Σεπτεμβρίου 1999 και 19 360 365 ευρώ στις 29 Ιουνίου 2001.

92 Ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι οι προβαλλόμενες καταβολές τοποθετούνται χρονικώς πολύ πριν την άσκηση της προσφυγής στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, με την οποία το Δικαστήριο διαπίστωσε τη μη εκτέλεση της επίδικης απόφασης, επισημαίνεται ότι το προαναφερθέν έγγραφο της 2ας Οκτωβρίου 2007 δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά απόδειξη ανάκτησης της ενίσχυσης, καθόσον με αυτό δηλώνεται απλώς ότι η Ολυμπιακή Αεροπορία όντως κατέβαλε τα εν λόγω ποσά.

93 Τέλος, ούτε οι αποδείξεις πληρωμής των ποσών που αναφέρει το έγγραφο του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών της 26ης Ιουνίου 2003 προς την Επιτροπή και που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Β.19 του υπομνήματος αντικρούσεως δύνανται να συνιστούν επαρκές αποδεικτικό στοιχείο. Όσον αφορά δε τις αποδείξεις κατάθεσης που εξέδωσε η Ολυμπιακή Αεροπορία και που επίσης επισυνάπτονται στο εν λόγω έγγραφο, διαπιστώνεται ότι, όπως επισήμανε η Επιτροπή, κανένα από τα έγγραφα αυτά δεν φέρει, στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, τη σφραγίδα της τράπεζας στην οποία φέρεται ότι έγινε η καταβολή. Επιπλέον, τα προσκομισθέντα έγγραφα φέρουν ημερομηνία Ιουνίου 2001, ενώ κανένα από αυτά δεν φέρει την ημερομηνία 24 Σεπτεμβρίου 1999, κατά την οποία, σύμφωνα με το προαναφερθέν έγγραφο της 2ας Οκτωβρίου 2007, φέρεται καταβληθέν τμήμα του συνολικού ποσού των 22 806 158 ευρώ.

94 Επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι το καθού κράτος μέλος δεν απέδειξε ότι ανακτήθηκε το ποσό ενίσχυσης ύψους 22 806 158 ευρώ που αφορά το τέλος που αποκαλείται «σπατόσημο».

95 Όσον αφορά το υπόλοιπο ποσό του εν λόγω τέλους (38 192 997 ευρώ), η Ελληνική Δημοκρατία υπέβαλε, μεταξύ άλλων, στο Δικαστήριο την από 31 Οκτωβρίου 2008 προαναφερθείσα βεβαίωση του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών προς την Ολυμπιακή Αεροπορία.

96 Από το κείμενο της εν λόγω βεβαίωσης προκύπτει ότι οι οφειλές «σπατοσήμου» της Ολυμπιακής Αεροπορίας, οι οποίες αφορούσαν την περίοδο της επίδικης απόφασης, «εξοφλήθηκαν ολοσχερώς την 31η Αυγούστου 2007 με τα γραμμάτια συμψηφισμού με αριθμούς 2927, 2928, 2929, 2930, 2931, 2932, 2933 και 2940 έναντι ποσού που άλλως θα έπρεπε να καταβληθεί από την Εφορία στην Ολυμπιακή Αεροπορία [...] λόγω οφειλής του Δημοσίου η οποία εμφανίζεται στο χρηματικό ένταλμα με αριθμό 2516/31.8.2007 [...]».

97 Το Δικαστήριο κρίνει ότι, με το έγγραφο αυτό, η καθής απέδειξε ότι ανακτήθηκε το υπόλοιπο ποσό του τέλους που αποκαλείται «σπατόσημο».

98 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι η Ολυμπιακή Αεροπορία επέστρεψε ποσό ενισχύσεως ύψους 22 806 158 ευρώ που αφορά το τέλος που αποκαλείται «σπατόσημο».

ζ) Επί του ποσού της ενισχύσεως που αφορά τα αερολιμενικά μισθώματα

99 Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της επίδικης απόφασης, η Ελληνική Δημοκρατία όφειλε να ανακτήσει από την Ολυμπιακή Αεροπορία την ενίσχυση που συνιστά η μη καταβολή των αερολιμενικών τελών ύψους 2,46 εκατομμυρίων ευρώ (αιτιολογική σκέψη 206 της απόφασης αυτής).

100 Όσον αφορά τους τρόπους ανάκτησης αυτού του στοιχείου ενίσχυσης, η Ελληνική Κυβέρνηση, με το υπόμνημα αντικρούσεως, αφενός, δήλωσε ότι πραγματοποίησε την ανάκτηση ποσού ύψους 1 818 027 ευρώ και, αφετέρου, παρέπεμψε, μεταξύ άλλων, στις πληροφορίες που παρέσχε ως απάντηση στην αιτιολογημένη γνώμη, σύμφωνα με τις οποίες τέσσερα τιμολόγια, για συνολικό ποσό ύψους 1 087 141 ευρώ, εκδοθέντα από την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, είχαν αποτελέσει αντικείμενο ορισμένων διορθώσεων και συμψηφισμών.

101 Συναφώς, παρατηρείται, όπως διαπίστωσε και ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 54 έως 56 των προτάσεών του, ότι από τα έγγραφα που προσκόμισε η Ελληνική Δημοκρατία, ήτοι τα τιμολόγια της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, τα διορθωτικά έγγραφα και τα νέα τιμολόγια που εκδόθηκαν προς αντικατάσταση των παλαιών καθώς και τις δηλώσεις σχετικά με τους συμψηφισμούς των αμοιβαίων οφειλών και απαιτήσεων της Ολυμπιακής Αεροπορίας και της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, δεν προκύπτει με την απαιτούμενη ακρίβεια ο τρόπος ανάκτησης των οφειλόμενων αερολιμενικών μισθωμάτων, ενώ, περαιτέρω, οι προς αυτό προσκομισθέντες πίνακες παρουσιάζουν ορισμένες ανακολουθίες ως προς τα ποσά των διαφόρων τιμολογίων και τις οικείες χρονικές περιόδους.

102 Επομένως, τα έγγραφα αυτά δεν μπορούν να θεωρηθούν πρόσφορα για να αποδείξουν την προβαλλόμενη ανάκτηση.

103 Πρέπει επίσης να εξεταστεί η εκτέλεση της επίδικης απόφασης όσον αφορά την εξόφληση δύο άλλων τιμολογίων της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας.

104 Πρώτον, όσον αφορά το ποσό των 176 082 ευρώ που αντιστοιχεί στο τιμολόγιο με αριθμό 3307/98 της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, από το κείμενο της από 31 Οκτωβρίου 2008 προαναφερθείσας βεβαίωσης του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών προς την Ολυμπιακή Αεροπορία προκύπτει ότι το εν λόγω ποσό «εξοφλήθηκε ολοσχερώς την 31η Αυγούστου 2007 με το γραμμάτιο συμψηφισμού με αριθμό 2926 (συνολικού ποσού ύψους 352 808 ευρώ κατά κεφάλαιο και τόκους) έναντι ποσού που άλλως θα έπρεπε να καταβληθεί από την Εφορία στην Ολυμπιακή Αεροπορία […] λόγω οφειλής του Δημοσίου η οποία εμφανίζεται στο χρηματικό ένταλμα με αριθμό 2516/31.8.2007 […]».

105 Το Δικαστήριο κρίνει ότι, με το έγγραφο αυτό, η καθής απέδειξε ότι ανακτήθηκε το ανωτέρω ποσό ενισχύσεως που αφορά τμήμα των αερολιμενικών μισθωμάτων.

106 Δεύτερον, όσον αφορά την ανάκτηση ποσού ύψους 478 606 ευρώ, αντιστοιχούντος στο τιμολόγιο με αριθμό 4175/99 της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, παρατηρείται, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 58 των προτάσεών του, ότι τα έγγραφα που προσκόμισε η καθής με το υπόμνημα αντικρούσεως, ήτοι η από 2 Οκτωβρίου 2007 υπουργική απόφαση περί συμψηφισμού, ένα έγγραφο της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας προς την Ολυμπιακή Αεροπορία, με ημερομηνία 17 Οκτωβρίου 2007, στο οποίο επισυνάπτεται λεπτομερής κατάσταση των ποσών που αφορά ο συμψηφισμός, καθώς και ένα έγγραφο της ίδιας υπηρεσίας προς την Ολυμπιακή Αεροπορία, με ημερομηνία 19 Οκτωβρίου 2007, στο οποίο τίθενται στοιχεία σχετικά με τον συμψηφισμό που πραγματοποιήθηκε δυνάμει αυτής της υπουργικής απόφασης όσον αφορά το τιμολόγιο με αριθμό 4175/99, προσαυξημένο με τους σχετικούς τόκους, συνιστούν επαρκείς αποδείξεις ότι ανακτήθηκε το σχετικό με αερολιμενικά μισθώματα ανωτέρω ποσό.

107 Κατά συνέπεια, η επίδικη απόφαση εκτελέστηκε όσον αφορά την εξόφληση των δύο προαναφερθέντων τιμολογίων της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, συνολικού ποσού ύψους 654 688 ευρώ.

108 Από τα προεκτεθέντα στοιχεία προκύπτει ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι η Ολυμπιακή Αεροπορία επέστρεψε το σύνολο του ποσού ενισχύσεως που αφορά τα αερολιμενικά μισθώματα.

η) Συμπέρασμα

109 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι η Ολυμπιακή Αεροπορία επέστρεψε το σύνολο του τέλους που αποκαλείται «σπατόσημο» (βλ. σκέψη 94 ανωτέρω) και το σύνολο των αερολιμενικών μισθωμάτων (βλ. σκέψη 102 ανωτέρω).

110 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο κρίνει ότι η επιβολή της υποχρέωσης στην Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει χρηματική ποινή συνιστά πρόσφορο οικονομικής φύσης μέσο ώστε το κράτος μέλος αυτό να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να παύσει την παράβαση και να εξασφαλίσει την πλήρη εκτέλεση τόσο της επίδικης απόφασης όσο και της προπαρατεθείσας απόφασης της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας.

Β — *Επί του ποσού της χρηματικής ποινής*

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

111 Υπενθυμίζεται ότι στο Δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμά σε κάθε υπόθεση, ενόψει των συγκεκριμένων περιστάσεων, ποιες χρηματικές κυρώσεις θα επιβάλει (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 86, και απόφαση της 14ης Μαρτίου 2006, C-177/04, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2006, σ. I-2461, σκέψη 58).

112 Επομένως, οι προτάσεις της Επιτροπής δεν δεσμεύουν το Δικαστήριο και αποτελούν απλώς μια χρήσιμη βάση αναφοράς. Ομοίως, οι κατευθυντήριες γραμμές, όπως αυτές που περιέχουν οι ανακοινώσεις της Επιτροπής, δεν δεσμεύουν το Δικαστήριο, αλλά συμβάλλουν στην εξασφάλιση της διαφάνειας, του προβλέψιμου και της ασφάλειας δικαίου κατά τη δράση του οργάνου αυτού (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, σκέψη 34).

113 Όσον αφορά την επιβολή χρηματικής ποινής, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η κύρωση αυτή πρέπει να είναι ανάλογη προς τον βαθμό πιέσεως που απαιτείται ώστε το παραβαίνον κράτος μέλος που δεν εκτελεί απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παράβαση να μεταβάλει τη συμπεριφορά του παύοντας την προσαπτόμενη παράβαση (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 91).

114 Στο Δικαστήριο εναπόκειται, κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεώς του στον τομέα αυτό, να καθορίζει το ύψος της χρηματικής ποινής κατά τρόπον ώστε να είναι ανάλογο, αφενός μεν, προς τις περιστάσεις, αφετέρου δε, προς τη διαπιστωθείσα παράβαση και την ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους (βλ. απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2003, C-278/01, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 2003, σ. I-14141, σκέψη 41 προπαρατεθείσες αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 103, και της 14ης Μαρτίου 2006, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 61).

115 Συνεπώς, στο πλαίσιο της εκτίμησης που πραγματοποιεί το Δικαστήριο, τα βασικά κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για να εξασφαλίζεται ο χαρακτήρας της χρηματικής ποινής ως μέτρου εξαναγκασμού, με σκοπό την ομοιόμορφη και αποτελεσματική εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, είναι, καταρχήν, η διάρκεια της παραβάσεως, η σοβαρότητά της και η ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους. Για την εφαρμογή των κριτηρίων αυτών, το Δικαστήριο καλείται να λαμβάνει υπόψη ιδίως τις συνέπειες που έχει η παράλειψη εκτελέσεως επί των δημόσιων και ιδιωτικών συμφερόντων καθώς και το επείγον του εξαναγκασμού του οικείου κράτους μέλους σε συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις του (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 104, της 14ης Μαρτίου 2006, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 62, και Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, σκέψη 39).

2. Επί της διάρκειας της παραβάσεως

116 Στο Δικαστήριο απόκειται να προσδιορίσει τη διάρκεια της παραβάσεως. Η διάρκεια αυτή πρέπει να υπολογίζεται με βάση τον ακριβή χρόνο κατά τον οποίο το Δικαστήριο εξετάζει τα πραγματικά περιστατικά και όχι εκείνον της ασκήσεως της προσφυγής της Επιτροπής (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2006, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 71, και Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, σκέψη 45).

117 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεδομένου ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν ήταν σε θέση να αποδείξει ότι έπαυσε στην πραγματικότητα η παράβαση της υποχρεώσεώς της να εκτελέσει πλήρως την προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, η εν λόγω παράβαση πρέπει να θεωρηθεί εξακολουθούσα για τέσσερα και πλέον έτη, που αποτελεί χρονικό διάστημα σημαντικής διάρκειας.

3. Επί της σοβαρότητας της παραβάσεως

118 Επί του ζητήματος αυτού, όπως επισήμανε και ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 72 των προτάσεών του, υπογραμμίζεται ο θεμελιώδης χαρακτήρας των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων.

119 Συγκεκριμένα, οι κοινοτικοί κανόνες στους οποίους στηρίζονται τόσο η επίδικη απόφαση όσο και η προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, αποτελούν την έκφραση μιας ουσιώδους αποστολής που αναθέτει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το άρθρο 2 ΕΚ, ήτοι την εγκαθίδρυση μιας κοινής αγοράς και την προώθηση υψηλού βαθμού ανταγωνιστικότητας και σύγκλισης των οικονομικών επιδόσεων. Η αποστολή αυτή προβλέπεται επίσης από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', ΕΚ, κατά το οποίο η δράση της Κοινότητας περιλαμβάνει ένα καθεστώς που εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην εσωτερική αγορά.

120 Η σπουδαιότητα των κοινοτικών διατάξεων που παραβιάστηκαν εν προκειμένω αντανακλάται ειδικότερα στο γεγονός ότι, μέσω της ανάκτησης μιας παρανόμως χορηγηθείσας κρατικής ενίσχυσης, εξαλείφεται η στρέβλωση του ανταγωνισμού που προκλήθηκε από το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που αποκτήθηκε από την ενίσχυση και ότι, μέσω της επιστροφής της εν λόγω ενίσχυσης, ο λαβών χάνει το πλεονέκτημα του οποίου απολάμβανε στην αγορά σε σχέση με τους ανταγωνιστές του (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 4ης Απριλίου 1995, C-350/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1995, σ. I-699, σκέψη 22, και της 29ης Απριλίου 2004, C-277/00, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 2004, σ. I-3925, σκέψη 75).

121 Προσθετέον ότι ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων που χορηγούνται σε αεροπορικές εταιρίες αποκτά μεγάλη σημασία, δεδομένου ότι η εν λόγω αγορά είναι, εκ φύσεως, διασυνοριακή.

122 Όσον αφορά την παράβαση που διαπιστώθηκε στην υπό κρίση υπόθεση, επισημαίνεται ότι τα ποσά ενισχύσεως για την ανάκτηση των οποίων η καθής δεν προσκόμισε

αποδεικτικά στοιχεία αποτελούν μικρό σχετικά τμήμα σε σχέση με το συνολικό ποσό το οποίο αφορά η επίδικη απόφαση και η προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας.

4. Επί της ικανότητας πληρωμής του καθού κράτους

123 Όσον αφορά την πρόταση της Επιτροπής περί πολλαπλασιασμού του βασικού ποσού με ειδικό συντελεστή εφαρμοστέο στην Ελληνική Δημοκρατία, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι αυτή η μέθοδος υπολογισμού αποτελεί κατάλληλο τρόπο που λαμβάνει υπόψη την ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους διατηρώντας ταυτόχρονα τις εύλογες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 2000, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 88, Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 59, της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 109, και της 14ης Μαρτίου 2006, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 75).

5. Συμπέρασμα

124 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, το Δικαστήριο κρίνει ότι είναι ενδεδειγμένη η επιβολή χρηματικής ποινής ύψους 16 000 ευρώ.

6. Επί της ημερομηνίας έναρξης καταβολής της χρηματικής ποινής και επί της περιοδικότητας καταβολής της

125 Κατόπιν των προεκτεθέντων όσον αφορά τη μη προσκόμιση αποδείξεων σχετικών με την ανάκτηση δύο στοιχείων ενισχύσεων, ήτοι ενός τμήματος του τέλους που αποκαλείται «σπατόσημο» και ενός τμήματος των αερολιμενικών μισθωμάτων (βλ. σκέψεις 94 και 102 της παρούσας απόφασης), το Δικαστήριο κρίνει ενδεδειγμένο να

αρχίσει να καταβάλλεται η χρηματική ποινή ένα μήνα από τη δημοσίευση της παρούσας απόφασης ώστε να δοθεί στο καθού κράτος μέλος η δυνατότητα να αποδείξει την παύση της παράβασης.

126 Ως προς το χρονοδιάγραμμα καταβολής της χρηματικής ποινής, στην καθής πρέπει να επιβληθεί η καταβολή χρηματικής ποινής επί ημερήσιας βάσεως.

127 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των στοιχείων αυτών, η Ελληνική Δημοκρατία πρέπει να υποχρεωθεί να καταβάλει στην Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», χρηματική ποινή ύψους 16 000 για κάθε μέρα καθυστέρησης στην εφαρμογή των αναγκαίων μέτρων προς συμμόρφωση με την προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, με ημερομηνία έναρξης της καταβολής ένα μήνα από τη δημοσίευση της παρούσας απόφασης και μέχρι την εκτέλεση της εν λόγω απόφασης της 12ης Μαΐου 2005.

Γ — *Επί της σωρευτικής επιβολής χρηματικής ποινής και κατ' αποκοπή ποσού*

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

128 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο πρέπει να επιβάλει, εν προκειμένω, την καταβολή τόσο χρηματικής ποινής όσο και κατ' αποκοπή ποσού. Το θεσμικό αυτό όργανο εκτιμά ότι η επιβολή κατ' αποκοπή ποσού είναι ουσιώδους σημασίας, διότι κάθε παρατεταμένη μη εκτέλεση απόφασης του Δικαστηρίου πλήττει σοβαρά την αρχή της νομιμότητας και την ασφάλεια δικαίου, ειδικότερα δε όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις. Στον τομέα αυτό, η εκτέλεση απόφασης της Επιτροπής, κατά μείζονα δε λόγο απόφασης Δικαστηρίου με την οποία διαπιστώνεται παράλειψη εκτέλεσης απόφασης της Επιτροπής, υπό τη μορφή ανακτήσεως παρανόμως χορηγηθεισών επιδοτήσεων, πρέπει να είναι άμεση και αποτελεσματική.

129 Ως προς τη μερική ακύρωση της επίδικης απόφασης από το Πρωτοδικείο, η Επιτροπή επισημαίνει ότι το γεγονός αυτό δεν είναι ικανό να επηρεάσει τον καθορισμό του ύψους του κατ' αποκοπή ποσού.

130 Η Επιτροπή τονίζει ότι το προτεινόμενο ποσό δεν είναι υπερβολικό. Συγκεκριμένα, παρήλθαν τουλάχιστον δύο έτη από την έκδοση της προπαρατεθείσας απόφασης της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, χωρίς να γίνει πραγματική ανάκτηση των επίμαχων ενισχύσεων. Ακόμα και αν το Δικαστήριο δεχτεί ότι τα εν λόγω ποσά επιστράφηκαν μεταξύ Αυγούστου και Οκτωβρίου 2007, η ανάκτηση των ποσών που πραγματοποιείται πέντε σχεδόν έτη από την έκδοση της αρχικής απόφασης και δύο και πλέον έτη από την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνάδει με τις υποχρεώσεις που υπέχει το οικείο κράτος μέλος.

131 Η Επιτροπή εξηγεί ότι για να καθορίσει τη σοβαρότητα της παράβασης δεν στηρίχτηκε στις διαφορετικές κατηγορίες ενισχύσεων ή στα προς ανάκτηση ποσά, αλλά στα αρνητικά αποτελέσματα της παράβασης έναντι των οικονομικών φορέων και σε συνάρτηση με τη σπουδαιότητα των σχετικών με τις κρατικές ενισχύσεις διατάξεων της Συνθήκης. Το γεγονός ότι πέντε και πλέον έτη από την έκδοση της επίδικης απόφασης τα μέτρα που έλαβε η Ελληνική Δημοκρατία δεν έχουν καταλήξει ακόμα στην ανάκτηση των ποσών που η απόφαση αυτή αφορά συνιστά σοβαρή παράβαση του κοινοτικού δικαίου.

132 Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή θεωρεί ότι, ακόμα και αν το Δικαστήριο κρίνει ότι τα ποσά των ενισχύσεων ανακτήθηκαν, το κατ' αποκοπή ποσό πρέπει να εφαρμοστεί μέχρι την ημερομηνία περάτωσης της επιστροφής του συνόλου των εν λόγω ποσών.

133 Όσον αφορά το προς επιβολή κατ' αποκοπή ποσό, η Επιτροπή φρονεί ότι ένας υπολογισμός με βάση ένα ημερήσιο ποσό 200 ευρώ είναι προσαρμοσμένος στη σοβαρότητα της παράβασης και λαμβάνει υπόψη την ανάγκη ώστε το ποσό αυτό να έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Αν το εν λόγω ποσό πολλαπλασιαστεί επί συντελεστή 12 για τη σοβαρότητα της παράβασης και επί συντελεστή 4,38 για την ικανότητα πληρωμής του κράτους αυτού, προκύπτει ποσό ύψους 10 512 ευρώ.

134 Η Ελληνική Δημοκρατία φρονεί ότι, εν πάση περιπτώσει, η σωρευτική εφαρμογή των κυρώσεων του άρθρου 228 ΕΚ είναι δυσανάλογη, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του γεγονότος ότι οι εν λόγω κυρώσεις επιδιώκουν τον ίδιο σκοπό, ήτοι τη συμμόρφωση του οικείου κράτους μέλους και την αποτελεσματική εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου μέσω της άσκησης οικονομικής πίεσης προκειμένου να παύσει η σχετική παράβαση. Κατά συνέπεια, τα μέτρα πρέπει να επιλέγονται διαζευκτικά και όχι σωρευτικά, σε συνάρτηση με το ζήτημα ποια από τις δύο κυρώσεις είναι η περισσότερο ενδεδειγμένη.

135 Η Ελληνική Δημοκρατία ισχυρίζεται επίσης ότι ως χρονικό σημείο αφετηρίας για τον υπολογισμό των κυρώσεων του άρθρου 228 ΕΚ πρέπει να νοείται η ημερομηνία λήξης της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας και όχι η ημερομηνία εκδόσεως της απόφασης του Δικαστηρίου που διαπιστώνει την παράβαση.

136 Η Ελληνική Δημοκρατία επισημαίνει ότι η προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, εκτελέστηκε εντός ευλόγου χρόνου, ήτοι δύο έτη από τη δημοσίευσή της και ένα έτος από τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας. Κατά το κράτος μέλος αυτό, πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη οι τεχνικής φύσεως δυσχέρειες του φακέλου και η έλλειψη συνεργασίας εκ μέρους της Επιτροπής στο πλαίσιο της εκτέλεσης της επίδικης απόφασης.

137 Η Ελληνική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι ο καθορισμός της σοβαρότητας της παράβασης συνδέεται άμεσα με το ποσό των προς ανάκτηση ενισχύσεων, δεδομένου ότι από το ύψος των ενισχύσεων αυτών εξαρτώνται οι συνέπειες της παραβίασης της κοινοτικής νομοθεσίας επί των δημόσιων και ιδιωτικών συμφερόντων. Είναι προφανές ότι όσο μικρότερο είναι το ποσό της ενίσχυσης, τόσο πιο περιορισμένη είναι η συνεπαγόμενη διατάραξη του ελεύθερου ανταγωνισμού στον τομέα των αερομεταφορών. Κατά συνέπεια, στο μέτρο που το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η καταβολή ορισμένων ποσών που αναφέρει η επίδικη απόφαση είναι σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο, η σοβαρότητα της παράβασης είναι ήσσονος σημασίας.

138 Η Ελληνική Δημοκρατία προσθέτει ότι η εσωτερική αγορά στον προκείμενο τομέα δεν μπορεί να επηρεάζεται από τις Ολυμπιακές Αερογραμμές, δεδομένου ότι η εταιρία αυτή δεν διαδέχτηκε την Ολυμπιακή Αεροπορία. Συγκεκριμένα, η τελευταία αυτή εταιρία, η οποία, από το 2003, δεν ασκεί πλέον πτητική δραστηριότητα, επιτελεί

λειτουργίες αποκλειστικά στον τομέα της επίγειας εξυπηρέτησης, οπότε δεν υφίσταται στρέβλωση του ανταγωνισμού στον τομέα των αερομεταφορών.

139 Τέλος, η Ελληνική Δημοκρατία φρονεί ότι, αν το Δικαστήριο κρίνει αναγκαία την επιβολή κατ' αποκοπή ποσού, το προτεινόμενο από την Επιτροπή ποσό είναι υπέρμετρο και πρέπει να μειωθεί καταλλήλως.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Επί της σωρεύσεως των δύο κυρώσεων

140 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι η διαδικασία του άρθρου 228, παράγραφος 2, ΕΚ σκοπό έχει να παρακινεί το παραβαίνον κράτος μέλος να εκτελέσει απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παράβαση και, ως εκ τούτου, να εξασφαλίζει την αποτελεσματική εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, καθώς και ότι τα προβλεπόμενα από τη διάταξη αυτή μέτρα, ήτοι η χρηματική ποινή και το κατ' αποκοπή ποσό, επιδιώκουν αμφότερα τον ίδιο αυτό σκοπό (προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 80).

141 Εν συνεχεία, το Δικαστήριο έκρινε, με τις σκέψεις 81 και 82 της ανωτέρω απόφασης, ότι η επιλογή του ενός ή του άλλου από τα δύο αυτά μέτρα εξαρτάται από την καταλληλότητά του προς επίτευξη του επιδιωκομένου σκοπού ανάλογα με τις περιστάσεις της υποθέσεως και ότι, υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν αποκλείεται η προσφυγή σε αμφότερα τα είδη των προβλεπόμενων κυρώσεων.

142 Κατά συνέπεια, εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφασίζει, σε κάθε υπόθεση και υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες που έχουν υποβληθεί στην κρίση του καθώς και ανάλογα με τον βαθμό εξαναγκασμού και αποτροπής που κρίνει απαραίτητο, τις κατάλληλες

χρηματικές κυρώσεις για να εξασφαλίσει την ταχύτερη εκτέλεση της αποφάσεως με την οποία διαπιστώθηκε προηγούμενη παράβαση και να προλάβει την επανάληψη αναλόγων παραβάσεων του κοινοτικού δικαίου (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 97, και απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2008, C-121/07, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2008, σ. I-9159, σκέψη 59).

143 Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει στον συγκεκριμένο τομέα, να επιβάλλει σωρευτικώς χρηματική ποινή και κατ' αποκοπή ποσό.

β) Επί της λυσιτέλειας της επιβολής κατ' αποκοπή ποσού

144 Υπενθυμίζεται ότι η επιβολή κατ' αποκοπή ποσού πρέπει, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, να εξαρτάται από το σύνολο των συναφών στοιχείων που συνδέονται τόσο με τα χαρακτηριστικά της διαπιστωθείσας παραβάσεως όσο και με τη συμπεριφορά του κράτους μέλους το οποίο αφορά η δυνάμει του άρθρου 228 ΕΚ κινηθείσα διαδικασία (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2008, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 62). Συναφώς, η εν λόγω διάταξη απονέμει στο Δικαστήριο ευρεία εξουσία εκτιμήσεως προκειμένου να αποφασίσει την επιβολή ή μη της κύρωσης αυτής (βλ. σκέψη 63 της ίδιας απόφασης).

145 Όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο κρίνει ότι το σύνολο των νομικών και πραγματικών στοιχείων της διαπιστωθείσας παράβασης αποτελεί ένδειξη του ότι για την αποτελεσματική πρόληψη στο μέλλον ανάλογων παραβάσεων του κοινοτικού δικαίου μπορεί να απαιτείται η λήψη ενός αποτρεπτικού μέτρου όπως είναι η επιβολή κατ' αποκοπή ποσού (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2008, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 69).

γ) Επί του ύψους του κατ' αποκοπή ποσού

146 Αν το Δικαστήριο αποφασίσει να επιβάλει την καταβολή κατ' αποκοπή ποσού, σε αυτό εναπόκειται, κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει, να καθορίσει το ποσό αυτό κατά τρόπον ώστε να είναι, αφενός, κατάλληλο για την περίσταση και, αφετέρου, ανάλογο προς τη διαπιστωθείσα παράβαση καθώς και προς την ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 41).

147 Στους παράγοντες που ασκούν συναφώς επιρροή συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, στοιχεία όπως το χρονικό διάστημα κατά το οποίο διήρκεσε η παράβαση και το οποίο παρήλθε από την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως που διαπιστώνει την παράβαση αυτή καθώς και τα διακυβευόμενα δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 114, και Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 64).

148 Οι περιστάσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη προκύπτουν ειδικότερα από τις εκτιμήσεις των σκέψεων 117 έως 122 της παρούσας απόφασης σχετικά με τη διάρκεια και τη σοβαρότητα της παράβασης.

149 Κατόπιν των προεκτεθέντων, το κατ' αποκοπή ποσό που θα πρέπει να καταβάλει η Ελληνική Δημοκρατία καθορίζεται, κατά δίκαιη εκτίμηση των εν προκειμένω περιστάσεων, σε 2 εκατομμύρια ευρώ.

150 Κατά συνέπεια, η Ελληνική Δημοκρατία πρέπει να υποχρεωθεί να καταβάλει στην Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», το κατ' αποκοπή ποσό των 2 εκατομμυρίων ευρώ.

## VII — Επί των δικαστικών εξόδων

151 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικασθεί η Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα και ότι διαπιστώθηκε η ύπαρξη παραβάσεως, πρέπει να καταδικασθεί η Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφασίζει:

1) **Η Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να λάβει, κατά την ημερομηνία λήξης της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου της 12ης Μαΐου 2005, C-415/03, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σχετικά με την ανάκτηση των ενισχύσεων που κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά, σύμφωνα με το άρθρο 3 της απόφασης 2003/372/ΕΚ της Επιτροπής, της 11ης Δεκεμβρίου 2002, για ενίσχυση που χορήγησε η Ελλάδα στην Ολυμπιακή Αεροπορία, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την απόφαση αυτή και το άρθρο 228, παράγραφος 1, ΕΚ.**

2) **Υποχρεώνει την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», χρηματική ποινή ύψους 16 000 ευρώ για κάθε ημέρα καθυστέρησης στην εφαρμογή των αναγκαίων μέτρων προς συμμόρφωση με την προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, με ημερομηνία έναρξης της καταβολής ένα μήνα από τη δημοσίευση της παρούσας απόφασης και μέχρι την εκτέλεση της εν λόγω απόφασης της 12ης Μαΐου 2005.**

**3) Υποχρεώνει την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», το κατ' αποκοπή ποσό των 2 εκατομμυρίων ευρώ.**

**4) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

(υπογραφές)